

Bednaříková, Jarmila; Melounová, Markéta

Možné příčiny přežití římského Východu

In: Bednaříková, Jarmila; Melounová, Markéta. *Římské císařství II. Dominát*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 97

ISBN 978-80-210-6955-8; ISBN 978-80-210-6958-9 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131242>

Access Date: 23. 03. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VI. MOŽNÉ PŘÍČINY PŘEŽITÍ ŘÍMSKÉHO VÝCHODU

Na Východě římské říše se také objevovalo velké množství problémů, i zde se antika transformovala ve středověk, byzantská říše však, třebaže ve značně zmenšené podobě, vytrvala až do r. 1453³⁰⁵. Příčiny toho, že přežila zánik římského Západu, nejsou určeny nijak přesně. Některé z možných důvodů této skutečnosti se nyní pokusíme uvést.

Východní části římského impéria zahrnovaly území, na nichž státnost a urbanizace, absolutistická moc vládců a polosvobodné postavení značné části obyvatelstva měly tisíciletou tradici a která tvořila jistou kulturní jednotu již od doby helénistické. Zdá se, že v důsledku vývoje tohoto období a působení staroorientálních tradic se na území Byzance vyvinul odolnější, respektovanější a trvalejší typ panovnického absolutismu a sakrality.

Tato území v důsledku předchozího historického vývoje tvořila z většiny královská půda (za dominátu císařské statky) nebo půda měst a udržely se tu i vesnické obcíny. Soukromé velkovlastnictví pozdně antického typu se nejvíc rozvinulo v Egyptě a Sýrii, a i když jej také jinde postupně přibývalo, přece jen nedosáhlo takových rozměrů jako na Západě říše. Menší zde tedy na konci antiky zřejmě byla i rivalita mezi soukromými velkovlastníky a státem.

Podle dostupných dat se tu nenacházelo tolik opuštěné půdy jako na Západě.

Města tu byla většinou dobře ekonomicky rozvinutá a lépe se dokázala přizpůsobit ekonomickým změnám pozdní antiky (restrukturalizací svého hospodářství).

Říše tu v době velkého stěhování národů bránila menší obvod hranic.

Z pozic, odkud římský Východ ohrožovali, i z jeho území se postupně stáhli Vizigóti, Vandalové a nakonec i Ostrogóti. Nezasáhli sem Alamani, Burgundi nebo Sasové a jen velmi krátkodobé potíže (r. 280) měla tato část římské říše s Franky (zato však Východ více znepokojovali Hunové, útočili na něj Peršané a Slované).

Hlavní obilnice Východu – Egypt – nebyla prakticky silnými „barbary“ ohrožována.

Panovnickému absolutismu tu až na krátkodobé výjimky nekonkurovala moc vojevůdců.

Císařova moc se prosadila i vůči církvi (**caesaropapismus**). Císař svolával ekumenické koncily, udržel si právo zasahovat do věroučných otázek, spolurozhodoval při obsazování vyšších církevních úřadů. Kánonům koncilů dodával obecnou platnost jejich potvrzováním vlastními zákony a korunu přijímal z rukou konstantinopolského patriarchy. Vzájemná součinnost obou mocí a vztah panovníka k církvi nám připomíná poměry ve franském státě, který rovněž dokázal dramatickou éru přechodu mezi antikou a středověkem přežít.³⁰⁶

305 Datum dobytí Konstantinopole osmanskými Turky.

306 Srov. J. BEDNAŘÍKOVÁ. O. c. Frankové a Evropa. Hlavně str. 153–157.